1. W populacji, w której śmiertelnością rządzi prawo de Moivre'a z wiekiem granicznym $\omega = 150$, dzieckiem jest się do wieku d. W wieku d rozpoczyna się pracę i pracuje się do wieku p.W wieku p przechodzi się na emeryturę i pozostaje na niej aż do śmierci.

Przebywanie w każdym z wymienionych trzech stanów (dziecko, pracownik, emeryt) może przerwać ponadto tylko śmierć. Wiadomo, że noworodek jest dzieckiem przeciętnie przez 48 lat, młody pracownik (a więc osoba w wieku d) pracuje przeciętnie 25 lat, wreszcie młody emeryt (osoba w wieku p) pobiera emeryturę przeciętnie przez 30 lat .

Oblicz $p - d$.

(A 28 (B) 29 (C) 30 (D) 31
(E) 32

2. Symbole primowane odnoszą się do sytuacji po zmianie profilu śmiertelności w danej populacji. Zmiana ta na poziomie funkcji natężenia wymierania wyraża się wzorem

$$\mu_x' = \mu_x + \Delta\mu$$

dla każdego wieku x , gdzie $\Delta\mu \equiv const > 0$. Symbole nieprimowane odnoszą się do sytuacji przed zmianą.

Wiadomo ponadto, że ubezpieczyciel tak dostosował techniczną intensywność oprocentowania δ do nowego poziomu δ', aby $\ddot{a}_x = \ddot{a}_x'$ dla każdego x. Wówczas prawdziwy jest związek

(A) $A_x' = \dfrac{e^{\delta} - e^{\Delta\mu}}{e^{\delta+\Delta\mu} - 1} A_x + \dfrac{e^{\Delta\mu} - 1}{e^{\delta+\Delta\mu} - 1}$,

(B) $A_x' = \dfrac{e^{\delta+\Delta\mu} - e^{\Delta\mu}}{e^{\delta+\Delta\mu} - 1} A_x + \dfrac{e^{\Delta\mu} - 1}{e^{\delta+\Delta\mu} - 1}$,

(C) $A_x' = \dfrac{e^{\delta+\Delta\mu} - e^{\Delta\mu}}{e^{\delta} - 1} A_x + \dfrac{e^{\Delta\mu} - 1}{e^{\delta} - 1}$,

(D) $A_x' = \dfrac{e^{\delta} - e^{\Delta\mu}}{e^{\delta-\Delta\mu} - 1} A_x + \dfrac{e^{\Delta\mu} - 1}{e^{\delta-\Delta\mu} - 1}$,

(E) $A_x' = \dfrac{e^{\delta} - e^{\Delta\mu}}{e^{\delta} - 1} A_x + \dfrac{e^{\Delta\mu} - 1}{e^{\delta} - 1}$.

3. Osoba (x) rozważa 20-letnie ubezpieczenie ze stałą, roczną składką netto, płatną na początku roku przez cały okres ubezpieczenia. Świadczenie śmiertelne jest wypłacane na koniec roku śmierci. Za roczną składkę netto P=7000 zł można kupić jedno z trzech ubezpieczeń:

1. z sumą ubezpieczenia S_1 dla dożycia i śmierci, stałą przez cały okres ubezpieczenia;
2. z sumą ubezpieczenia $k \cdot S_2$ w k-tym roku ubezpieczenia dla śmierci $(k = 1, \ldots, 20)$, bez świadczenia za dożycie;
3. z sumą ubezpieczenia S_3 w ubezpieczeniu na dożycie oraz S_3 plus zwrot wpłaconych dotychczas składek P (bez oprocentowania) za śmierć.

Podaj wysokość S_3 , jeśli S_1 =200 000 zł oraz S_2 =47 035 zł. Wskaż najbliższą wartość.

(A)	162 895	(B)	164 730	(C)	166 565
(D	168 400	(E)	170 235		

4. Osoba (x) zamierza ubezpieczyć się na życie. Będzie płacić aż do śmierci składkę ciągłą ze stałą roczną intensywnością $100\,000\overline{P}_x$. Suma ubezpieczenia 100 000 zł będzie wypłacona od razu po śmierci. Jeśli ubezpieczy się miesiąc później, odpowiednia intensywność składki ciągłej wyniesie $100000\overline{P}_{x+\frac{1}{12}}$ w skali roku. Oblicz przybliżoną wartość $100000\overline{P}_{x+\frac{1}{12}}$, jeśli dane są:

$$\overline{P}_x = 0{,}017 \ , \quad \mu_x = 0{,}006 \quad , \quad \delta = 0{,}05 \ .$$

Podaj najbliższą wartość.

(A) 1704 (B) 1706 (C) 1708 (D) 1710
(E) 1712

5. Osobnik z populacji z wykładniczym rozkładem czasu życia ma 20-letnie ubezpieczenie na życie i dożycie, wypłacające świadczenie śmiertelne w momencie śmierci. Składka ma być płacona przez cały okres ubezpieczenia ze stałą intensywnością.
Po 10 latach ubezpieczony zrezygnował z dalszego płacenia składek i poprosił o zamianę ubezpieczenia na bezskładkowe i utrzymanie dotychczasowej sumy ubezpieczenia.
Podaj maksymalne dalsze trwanie tego ubezpieczenia od momentu zmiany warunków, jeśli $\mu = 0{,}02$ oraz $\delta = 0{,}08$. Wskaż najbliższą wartość.

(A) 4,5 (B) 6,5 (C) 14,5 (D) 19,5
(E) 24,5

6. Rozważamy bezterminowe ciągłe ubezpieczenie na życie dla (x), wybranego z populacji z wykładniczym rozkładem trwania życia $\mu_{x+t} \equiv \mu$. Jeśli ubezpieczony umrze w wieku ($x+t$) to zostanie wypłacona suma ubezpieczenia $c(t) > 0$. Wiadomo ponadto, że intensywność składki netto $\pi(t)$ cały czas maleje .Wówczas dla każdego $t > 0$ spełniona jest nierówność:

(A) $c'(t) \le \dfrac{1}{\mu}[(\delta + \mu)V'(t) - V''(t)]$,

(B) $c'(t) \le \dfrac{1}{\mu}[(\delta + \mu)V'(t) - \delta V''(t)]$,

(C) $c'(t) \le \dfrac{1}{\mu}[(\delta + \mu)V'(t) - \mu V''(t)]$,

(D) $c'(t) \le \dfrac{\delta + \mu}{\mu}[V(t) - V''(t)]$

(E) $c'(t) \le \dfrac{1}{\delta + \mu}[(\delta + \mu)V'(t) - V''(t)]$.

Uwaga. Zakładamy, że symbol pochodnej zawsze dotyczy sytuacji, w której dana funkcja ma pochodną odpowiedniego rzędu.

7. Rozpatrujemy bezterminowe ubezpieczenie na życie wypłacające 1 zł na koniec roku śmierci. Składka jest płacona na początku roku, w stałej wysokości, przez cały okres ubezpieczenia.

Ubezpieczyciel poniósł koszty początkowe oraz ponosi na początku każdego roku ubezpieczenia stałą kwotę kosztów administracyjnych. W pierwszym roku bieżące płatności z tytułu obydwu kosztów przekroczyły o 0,045 zł poziom składki brutto. Wiadomo, że na moment wystawienia polisy strumień kosztów administracyjnych jest równoważny kosztowi początkowemu.

Wyznacz udział narzutu na koszty w składce brutto, jeśli dane są:

$i = 5\%$ $\qquad \ddot{a}_x = 10{,}666$

Wskaż najbliższą wartość.

(A) 23% (B) 25% (C) 27% (D) 29%
(E) 31%

8. Rozważamy model szkodowości z dwiema szkodami. Dane są:

$$\mu_{1,x+t} \equiv 0{,}4 \quad , \qquad \mu_{2,x+t} = t \quad .$$

Niech t^* oznacza moment w którym najczęściej zdarza się pierwsza szkoda (nieważne która). Oblicz prawdopodobieństwo zdarzenia, że do chwili t^* nie zajdzie żadna szkoda.

(A) 0,54 (B) 0,60 (C) 0,66 (D) 0,72
(E) 0,78

9. Trwa ubezpieczenie rentowe dla pary osób, wypłacające na początku roku kwotę R_2, jeśli żyją obydwoje, lub R_1, jeśli żyje jedno z nich. Na koniec bieżącego roku ubezpieczyciel obliczył rezerwę netto w tym ubezpieczeniu przy założeniu, że żyją obydwoje ubezpieczeni i skończą x oraz y lat.
Uzyskano jednak informację, że jedna osoba już nie żyje i począwszy od najbliższej wypłaty będzie wypłacana renta R_1. Ubezpieczyciel nie wie jednak, która osoba nie żyje. Okazało się, że nowej sytuacji odpowiada rezerwa w tej samej wysokości, co wcześniej policzona.
Oblicz wysokość wypłaty R_1 . Dane są:

$$R_2 = 10\,000 \qquad p_{x-1} = 0{,}933 \qquad p_{y-1} = 0{,}978$$

$$\ddot{a}_x = 6{,}6 \qquad \ddot{a}_y = 9{,}46 \qquad \ddot{a}_{xy} = 5{,}6$$

(A) 7800 (B) 8700 (C) 9200 (D) 12100
(E) 14300

10. Plan emerytalny składa się z części (1) typu *contribution-defined* oraz z części (2) *benefit-defined*. W pierwszej części płacona jest składka w wysokości 10% wynagrodzenia. Druga część dopełnia łączną emeryturę do 50% płacy finalnej, czyli płacy z ostatniego roku zatrudnienia..
Rozważ 40-letniego uczestnika planu(urodzonego 1 stycznia) z płacą rosnącą o 5% na początku każdego roku i wynoszącą obecnie (po tegorocznej podwyżce) 40 000 zł oraz z kapitałem w planie (1) w wysokości 40 000. Przyjmij, że składka jest płacona raz w roku, w połowie roku. Zakładając przejście na emeryturę w wieku 65 lat, podaj udział emerytury z pierwszej części planu w całej emeryturze. Dane są:

$i = 5\%$ $\qquad \ddot{a}_{65}^{(12)} = 10{,}7$

Wskaż najbliższą wartość.

(A) 65,5% (B) 66,5% (C) 67,5% (D) 68,5%
(E) 69,5%

XXX Egzamin dla Aktuariuszy z 11 października 2003 r.

Matematyka ubezpieczeń życiowych

Arkusz odpowiedzi*

Imię i nazwisko : ......Klucz odpowiedzi...........

Pesel ....

Zadanie nr	Odpowiedź	Punktacja♦
1	C	
2	E	
3	E	
4	B	
5	E	
6	A	
7	D	
8	C	
9	E	
10	C	

* Oceniane są wyłącznie odpowiedzi umieszczone w *Arkuszu odpowiedzi.*

♦ Wypełnia Komisja Egzaminacyjna.